

TEATRUL ȘI DIALECTICA SOCIALĂ

Angajarea politică — iată elementul cel mai autentic prin care teatrul poate menține pasul cu actuala evoluție spirituală, economică și socială a omenirii. Evenimentele lumii contemporane, desfășurarea rapidă a principalelor etape constructive, noile accente pe care le solicită întreaga activitate umană nu pot decât coopta opțiunile artistice, dirijându-le cu acută obiectivitate spre aspectele cele mai importante ale vieții. În afara socialului, în afara laturilor realității, teatrul nu poate fi la ora actuală decât derizoriu și inutil.

Industrie — proletariat — criză — revoluție apar ca principalele puncte de reper ale traseului unei epoci ce își regăsește optimismul politic. Acest optimism se corelează cu imperativul responsabilității, căci oamenii și arta se simt autori ai propriului destin. Concluzie firească, arta se modifică dintr-o artă de expresie într-o artă de explicație. Imaginarea devine secundară, preferată fiind descifrarea realului ce determină conduitele umane în vederea unei metamorfozări a acestuia. Teatrul cooperează de acum încolo, prin instituționalizarea modului de comunicare politic, cu ideologia marxist-revoluționară, nu doar principal, ci și ca mod de funcționare, preluându-i metodele și tehnicile de analiză socială. Explicația lumii se justifică prin preocuparea de a declanșa resorturile prometeene ale omului ca ființă istorico-socială. Cunoașterii realului trebuie să-i succedă dinamizarea lui.

Actul scenic derivă din datele existenței sociale, corelat fiind cu deducțiile concrete ale fenomenului teatral. Critica și funcția sa modelatoare implică responsabilitatea umană. Modul de comunicare politic polemizează cu naturalismul de orice formulă.

Teatrul adoptat de Antoine și descendenții săi, implicit Stanislavski, constată fără a a-

naliza și transforma realitatea. Un asemenea spectacol nu depășește niciodată stadiul întrebărilor, dovedindu-se incapabil în formularea unui răspuns, căci personajele par supuse unei fatalități a materiei de care nu se pot desprinde. Din punctul de vedere al receptării, spectacolul vizează identificarea spectatorilor cu situația relatată pe scenă, ce devine astfel imposibil de examinat. Brecht echi-valează un astfel de spectacol cu o ședință fascinantă repetată periodic ca un drog și, subtil, el declară că nici chiar valabilitatea mesajelor nu acuză o asemenea atitudine. Nici o valoare nu își justifică inocularea pe cale inconștientă, în absența unei atitudini interrogative și responsabile. Ca întotdeauna din acuzele critice putem întui formularea programului afirmativ de susținere a modului de comunicare. Anticxpresionismul înseamnă o altă poziție critică față de fenomenele particulare ale teatrului ultimelor decenii. Acuza privește ignorarea materiei și exacerbarea individualului în defavoarea studiului societății. Teatrul politic apreciază ca iluzorie încercarea de a extrage din civilizație esența definitivă și imuabilă, căci delimitându-se de omul etern el propune omul istoric.

Teatrul politic refuză, de asemenea, formele „culinare” ale spectacolului, preocupate de confortul delectării. Distracția nu este negată în principiu, dar consubstanțială actului teatral ea poate deveni mijloc eficient de comunicare.

Vizînd exclusiv obținerea de pasageri momente de repaos ce au ca scop ascuns *extracția* spectatorului din concretul istoric, distracția constituie un act deplorabil. Un asemenea teatru demisionează din fața societății, căci „culinarismul” urmărește distragerea omului din lume prin distracție. Teatrul politic se particularizează prin pasiunea de a

descifra realul în vederea unor acțiuni susținute pe această cunoaștere. Din această perspectivă, Brecht considera subconștientul o deviație de la sarcinile politice pe care trebuie să și le asume omul contemporan. Descoperirea obiectivă a lumii, realizată de un artist străin de presiunea idolilor și demența sentimentelor, este idealul brechtian. Modul de comunicare politic definește ca obiect de studiu al teatrului raporturile individului cu societatea, intuind că între cei doi termeni apar relații bivalente de interferență, omul definindu-se ca variantă a mediului, iar mediul ca una a omului. Aici tentativa unui răspuns etern, pornind de la esența perenă a omului, devine contradictorie căci mobilitatea particularizează noul domeniu asumat. Baza ideologică a teatrului politic este marxismul. Societatea nu există în afara oamenilor, iar ei nu se pot defini decît social. Lecția teatrului politic e în primul rând una de prometeism social.

Marxismul pornește de la analiza societății, aceasta fiind cea care conduce la concluziile enunțate; de aceea, teatrul politic nu deformează realitatea, ci, în spiritul acestei filozofii progresiste și cu combativitatea ei, tinde să o reformeze prin activitatea omului social. Pedagogia revoluționară a teatrului politic, nu se echivalează simplu cu partizanatul politic, căci nașterea unei poziții față de lume se obține doar prin exersarea sălii cu o metodă de analiză. Spectacolul politic insistă asupra necesității de a mobiliza intelectual pentru ca asistența să fie autoarea propriului răspuns, care conduce inevitabil la aneajarea în istorie și societate.

Scena propune, sala rezolvă. Pedagogia trebuie înțeleasă ca eliminare a pasivității, impuls spre starea de trezie politică, defini-

tă prin cele două verbe eminentemente dinamice: *a merge și a gândi*. Metoda primează aici asupra răspunsului.

Comentariul critic descrie realitatea în vederea dinamizării ei. Lumea devine pentru spectator fluidă, disponibilă, nouă, și pentru a se contura îi pretinde participarea. Uimirea, negînd istoria lumii ca durată, iar stabilitatea ca funciară condiție, favorizează atitudinea interogativă și, implicit, participarea politică. Acest mod de comunicare teatrală educă libertatea individului de a chestiona ordinea instaurată căreia i se sustrage atributul perenității naturale. Teatrul politic vizează instaurarea raporturilor exacte dintre un om activ și o societate transformabilă, supusă dialecticii sociale. Baza acestei mobilități se conjugă cu creativitatea umană. Pedagogia teatrului politic nu vizează doar individul ci, fiind una a prometeismului, are ca ultim termen solidaritatea în vederea perfecționării sociale. Brecht apreciază „discuția” realității ca regim favorabil eliberării de idoli, regim realizabil doar prin îndepărtarea de concret care devine astfel înșolit și deci analizabil. Sentimentele tulbură lectura istoriei, favorizînd totodată extracția din actualitate. Teatrul politic consideră că pe scenă se legitimează doar ceea ce realmente poate fi stăpînit printr-o tehnică. Acesta este regimul unui teatru preocupat de eficacitate și, implicit, de posibilitatea de a-și controla acțiunile. Accesul la politică pretinde un limbaj controlabil, susținut pe o tehnică precis elaborată. Modul de comunicare inițiat de Piscator și Brecht își asumă omul și societatea ca obiect de studiu, rațiunea ca facultate, distanța ca tehnică, dialectica ca metodă, prometeismul ca finalitate.

